

Exam.Code:0334
Sub. Code: 2907

2090

M.A. (History) Fourth Semester
Paper – III & IV [Opt. (viii)]: Socio-Religious Reform Movements in Modern India (HIS-418)
(In all mediums)

Time allowed: ~~3 Hours~~

Max. Marks: 80

NOTE: **Note:** Attempt 50% of Total Questions of Question Paper. Time: 2 Hours **ecting**
All will carry equal marks. Fraction will be lower digit.

x-x-x

- I. Answer any ten of the following in about 25-30 words each:-
- What are transitional movements?
  - What is the importance of a Gurukul?
  - Who is a Keshdhari?
  - What is Fatwa?
  - Define Karewa.
  - What do you understand by Shuddhi?
  - What is Niyoga?
  - What was the core programme of the Anjumans?
  - What is the Varnashramadharma?
  - Define Sanatan Dharm?
  - What is the importance of Vedanta?
  - Highlight the differences between the militant and moderate Arya Samajists.
  - Why is identity important?
  - Who is a Mahdi?
  - Who were the Theosophists? (10x2)

UNIT – I

- II. Examine the new social categories in 18th century India. (15)
- III. Trace the historical origins of caste in modern India. (15)

UNIT – II

- IV. How did the ideology of Arya Samaj influence the modern Hindu society? (15)
- V. Trace the impact of the Singh Sabha movement on the Sikh community. (15)

UNIT – III

- VI. Highlight the attitude of social reformers towards the depressed classes. (15)
- VII. Comment on the debates on Sati and widow-remarriage taking place in modern India. (15)

UNIT – IV

- VIII. How can Muslim solidarity be understood in Modern India? (15)
- IX. Critically evaluate the agents bringing about social change in modern India. (15)

x-x-x

(Hindi and Punjabi versions enclosed)

P.T.O.

(2)

नोट: किन्हीं पाँच प्रश्नों के उत्तर दें। प्रत्येक भाग (1-4) से एक-एक प्रश्न का चयन करें। प्रश्न-1 अनिवार्य है।

_*_*_*_

1. निम्नलिखित में से किन्हीं दस प्रश्नों का उत्तर 25-30 शब्दों में दें:-

- (क) संक्रमणकालीन आंदोलन क्या है?
- (ख) गुरुकुल का क्या महत्व है?
- (ग) केशधारी कौन है?
- (घ) फतवा क्या है?
- (ङ) करेवा को परिभाषित करें।
- (च) शुद्धि से आप क्या समझते हैं?
- (छ) नियोग क्या है?
- (ज) अजुमनों का मुख्य कार्य क्या है?
- (झ) वर्णाश्रम धर्म क्या है?
- (ञ) सनातन धर्म को परिभाषित करें।
- (ट) वेदान्त का महत्व बताएं।
- (ठ) उग्रवादी और उदारवादी आर्य समाजवादियों के मध्य का अंतर स्पष्ट करें।
- (ड) पहचान क्यों महत्वपूर्ण है?
- (ढ) महदी कौन है?
- (ण) थियोसोफिस्ट कौन थे?

भाग-1

2. १८वीं शताब्दी में भारत में नई सामाजिक श्रेणियों की जाँच करें।
3. आधुनिक भारत में जाति की ऐतिहासिक उत्पत्ति का पता लगाएं।

भाग-2

4. आर्य समाज की विचारधारा ने आधुनिक हिन्दू-समाज को कैसे प्रभावित किया?
5. सिख समुदाय पर सिंह-सभा आंदोलन के प्रभाव को स्पष्ट करें।

भाग-3

6. अवसादग्रस्त वर्गों के प्रति समाज सुधारकों के दृष्टिकोण को उजागर करें।
7. आधुनिक भारत में हो रही सती और विधवा पुनर्विवाह पर विचार प्रस्तुत करें।

भाग-4

8. आधुनिक भारत में मुस्लिम एकजुटता को कैसे समझा जा सकता है?
9. आधुनिक भारत में सामाजिक परिवर्तन लाने वाले एजेंटों का आलोचनात्मक मूल्यांकन करें।

_*_*_*_

(3)

नोट: प्रश्न नंबर 1 लाजमी है अਤੇ हरेक भाग (1-4) ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਸਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁੱਲ ਪੰਜ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ।

_*_*_*_

1. ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਦਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ 25-30 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ:-

- (ੳ) ਤਬਦੀਲੀ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਕੀ ਹਨ?
- (ਅ) ਗੁਰੂਕੁਲ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਕੀ ਹੈ?
- (ੲ) ਕੇਸਧਾਰੀ ਕੌਣ ਹੈ?
- (ਸ) ਫਤਵਾ ਕੀ ਹੈ?
- (ਹ) ਕਰੇਵਾ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਤ ਕਰੋ।
- (ਕ) ਸੁਧਤਾ ਤੋਂ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਸਮਝਦੇ ਹੋ?
- (ਖ) ਨਿਓਗਾ ਕੀ ਹੈ?
- (ਗ) ਅੰਜੁਮਨ ਦਾ ਮੁੱਖ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਕੀ ਸੀ?
- (ਘ) ਵਰਨਾਸ਼ਰਮ ਧਰਮ ਕੀ ਹੈ?
- (ਙ) ਸਨਾਤਨ ਧਰਮ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਿਓ।
- (ਚ) ਵੇਦਾਂਤ ਦੀ ਕੀ ਮਹੱਤਤਾ ਹੈ?
- (ਛ) ਖਾੜਕੂ ਅਤੇ ਉਦਾਰਵਾਦੀ ਆਰੀਆਂ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਵਿਚਕਾਰ ਅੰਤਰ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰੋ।
- (ਜ) ਪਛਾਣ ਕਿਉਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ?
- (ਝ) ਮਾਹਦੀ ਕੌਣ ਹੈ?
- (ਵ) ਬਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕੌਣ ਸਨ?

ਭਾਗ-1

2. 18^{ਵੀਂ} ਸਦੀ ਦੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਨਵੀਆਂ ਸਮਾਜਿਕ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰੋ।
3. ਆਧੁਨਿਕ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਜਾਤੀ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਮੂਲ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਓ।

ਭਾਗ-2

4. ਆਰੀਆ ਸਮਾਜ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨੇ ਆਧੁਨਿਕ ਹਿੰਦੂ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕੀਤਾ?
5. ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਲਹਿਰ ਦੇ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਉੱਤੇ ਪੈ ਰਹੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਓ।

ਭਾਗ-3

6. ਨਿਰਾਸ਼ ਜਮਾਤਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਸਮਾਜ ਸੁਧਾਰਕਾਂ ਦੇ ਰਵੱਈਏ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰੋ।
7. ਆਧੁਨਿਕ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਸਤੀ ਅਤੇ ਵਿਧਵਾ ਦੇ ਮੁੜ ਵਿਆਹ ਦੀ ਬਹਿਸ ਉੱਤੇ ਟਿੱਪਣੀ ਕਰੋ।

ਭਾਗ-4

8. ਆਧੁਨਿਕ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਮੁਸਲਿਮ ਏਕਤਾ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ?
9. ਆਧੁਨਿਕ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਸਮਾਜਿਕ ਤਬਦੀਲੀ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲੇ ਏਜੰਟਾਂ ਦਾ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰੋ।

_*_*_*_